

Hwad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmansällskapets medlemsblad

N:o 4 Anno 2014

Olof Kexél, ordens- och diktarbroder till C M Bellman och liksom denne ställd inför rätta för förgrifliga tankar och yttranden. Föremål för Byströmföreläsningen, s. 3.

Ordförandeord **2**, Februariföreläsning **3**, Bellman på Plattan **4**, Rimverkstad med CMB **6**, Pastoralt med Martin Bagge **8**, Sådan mødte jag Bellman **10**, Två biografier **11**, Nya medlemmar **11**.

BÄSTA MEDLEMMAR!

Här möter ni Hwad Behagas? i lätt omgestaltning, med bland annat text i tvåspalt. Ambitionen är att skapa en luftigare och mer lättläst sida. Vår redaktör Catharina Grünbaum med make Tommy står bakom denna nya formgivning.

Digitaliseringsprojektet av Standardutgåvan och Gunnar Hillboms utgåvor av *Fredmans epistlar* och *Fredmans sånger* i ”blädderboksform” (flip book) har just slutförts. Den 4 februari 2015 planerar vi publicering på vår hemsida. Nästa steg ut i den virtuella världen blir *The Bellman Song Book*, där man får tillgång till alla melodier till Epistlarna, Sångerna samt valda delar av *Bacchi Tempel*.

Håll er uppdaterade på vår fina hemsida **bellman.org!**

Till sist: Välkomna till Byströmföreläsningen den 8 februari, då fil. dr *Mats Hayen*, släktforskare och arkivarie vid Stockholms stadsarkiv, känd från tv-programmet ”Vem tror du att du är?”, presenterar Bellmans sällskapsbroder Olof Kexél.

Med en önskan om en God jul och ett Gott Nytt År!

Anita Ankarcrona
Ordförande

BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande

Anita Ankarcrona
anita@ankarcrona.com

Vice ordförande

Henrik Mickos
henrik.mickos@telia.com

Sekreterare, webbredaktör

Jennie Nell
jennie.nell@littvet.su.se

Protokollsekreterare

Peter Lind
peter@peterlind.se

Arkivarie

Cecilia Wijnbladh
cecilia.wijnbladh@comhem.se

Skattmästare

Conny Roth
connyroth@telia.com

Klubbmästare

Hans-Jacob Bonnier
nisse@bonnier.se

Redaktion Hwad Behagas?

Catharina Grünbaum
catharina.grunbaum@explicare.se

Webbmaster

Carl Håkan Essmar
ch@essmar.se

Övriga ledamöter

Christian Bratt
chr.bratt3a@gmail.com

Carina Burman

Carina.Burman@littvet.uu.se

Olof Holm

olof.holm@huddinge.se

Bengt Jonshult

embarkeringen@gmail.com

Hans Nilsson

whiskyhasse@gmail.com

Postadress:

Bellmanssällskapet
c/o Conny Roth
Konvaljstigen 10
178 38 Ekerö

E-post:

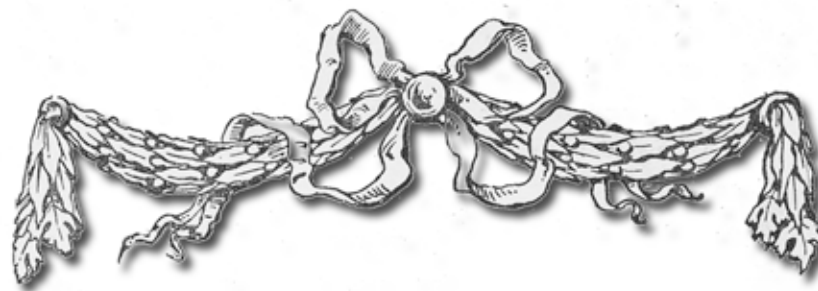
sallskapet@bellman.org

Hemsida:

www.bellman.org

Sällskapets pg:

45 19 50-0

Välkomna alla Bellmans vänner

till vår traditionella Bellmanföreläsning till Olof Byströms minne.

Bellman, Stjerncrantz och Kexél tre fritänkare i 1770-talets Stockholm

Fil. dr **Mats Hayen**, historiker och arkivarie, föreläser utifrån handskrifter i Stockholms stadsarkiv om tre författare som ställdes inför rätta för fritänkeri under Gustav III:s tid.

Söndagen den 8 februari 2015 kl. 15
Börshuset, Stora Börssalen

Som vanligt är det fri entré,
som vanligt är det ingång från Källargränd från kl. 14.30.
Och som vanligt inbjuds även släkt och vänner till medlemmar i Sällskapet.

Bellman på Plattan

Bellman!

Klara Soppsteater, Kulturhuset i Stockholm.

U tropstecknet är i högsta grad motiverat för denna gripande föreställning med underrubriken ”Bellmans texter med dagens sound. En rå Bellman till tröst”.

Regissören *Hugo Hansén*, som länge levt med tanken att göra en föreställning på Bellmans text och musik, har iscensatt ett rekviem. Döden är gravitationscentrum.

Bellman blev Hugos ”samtalspartner” och tröst sedan han i tjuogoårsåldern mist sina föräldrar. I Bellmans texter fann han vägar till att hantera sorgen, bejaka stunden och finna livsglädjen – i förgänglighetens och dödens skugga. Han ser Bellmans dikt som en dikt om människans villkor, en existentiell dikt, att jämföra med Shakespeares verk. En polykrom livsgobeläng med inslag av guld – på en svart botten.

Föreställningens tema är Döden. Stads-teaterns närhet till Klara Kyrkogård, Bellmans (förmodade) gravplats, skänker en känsla av ömsesidig kontakt.

Dess spelplats är inte 1700-talets gränser med sina havererade ”passagerare”, utan snarare dagens utslagna missbrukare och prostituerade på den näraliggande Plattan utanför Stadsteaterns väggar. Bellman skrev om det han såg omkring sig. I dag hade han sett detta. Med sin

medmänsklighet och med sitt poetiska känslodjup är han lika giltig för våra dagars nedgångna existenser. Deras sökande efter lindring från ångest och kval. Deras begär efter rusets glömska och erotikens närhet. Kanske finner de där ett löfte om liv.

Det är denna förståelse av Bellmans värld som *Hugo Hansén* iscensatt.

Scenografen *Sven Haraldsson* har skapat en mörk, renskalad scen. I ett hörn sitter en böjd, åldrad och sliten Bellman (*Åke Lundqvist*, som tagen ur en Segelteckning), djupt försunken i sitt diktade universum. Mitt på golvet en svart rektangulär platta. Är den en säng, ett bord en grav ...? Hos Bellman möts allt. Så också här.

Där, utsträckt, ligger en ”nymf” i en krinolin av voluminös genomskinlig plast, som en sky av ljus kring en kropp i svart korsett och nätstrumpor av sönderskuret läder. Svarta, smetiga ögon, som av gammal gråt. Det är denna överlevnadsflicka (*Sofia Ledarp*) som för ordet, som är denna dödsmissas röst.

Öppningsrepliken drar undan konventionens matta. Den är ”Ack du min Moder, säg vem dig sände...” Sällan har texten upplevts så autentisk, så stark. Lika självklar blir hon som den glimmande nymf som är huvudperson i Epistel 72.

Foto: Petra Hellberg

Punknymf gestaltad av Sofia Ledarp.

Som agerar och förför. Dikten har befriats från tid och genus. Den är sig själv.

Detta är teater, det handlar om att ge ordet gestalt, att förmedla dess innersta mening, att som skådespelare förstå och äga texten. Det gör *Sofia Ledarp*. Det gör alla på scenen. (1700-talets språk kan bjuda hårt motstånd.) Och sjunga kan de. *Alexander Kronbrinks* musik är förvisso Bellmans, men i en glidande tolk-

ning, i elektronisk modern, rå och tung form. Den är kongenial och drabbande. Bellmans musik är inte blyskodd i 1700-talet. Den följer tolkningen av texten. Ord och ton är, och förblir, ”systerligt förenta”.

Döden rör sig kring de levande, i sin svarta kåpa, under vilken döljs en vek macho-man, som är motpart och medvandrare. Döden som allas vår följeslagare (*Jesper Söderblom*, vars mjuka röst dock ibland dränks av musiken).

Plötsligt inser jag att jag inte tänker på *Cajsa Lisa*, *Fredman* eller *Movitz*. Det handlar om alla och envar. Just denna renodling av ett tema, Döden, utan burleskeriets eller dansens distraktioner, blir ett brännglas: koncentration och hetta. När Bellmansgestalten stilla sjunger, ja mässar, ”I januari månad” är det ett liv komprimerat till ett år. En livsrevy.

Från ”Gubben är gammal” genom ”Drick ur ditt glas” till ”Märk hur vår skugga” lutar livsminuten obönhörligen till sin förvandling. ”Märk hur vår skugga”, görs av *Sofia Ledarp* med en desperation och sorg som ”hjärtat klämmer”.

”Lilla Carl sov sött i frid” sjungen av ensemblen mot en fond av en brinnande ond värld blir detta rekviems *Agnus Dei*. Ljuset går ut. Vi är förstummade.

Anita Ankarcrona

Rimverkstad med CMB

Julklappsrim var en fullt utbildad litterär genre på 1700-talet. Carl Michael Bellman, som tycks ha producerat tillfällesdikt lika lätt som han talade, har efterlämnat ett antal julklappsverser som livar stämningen i dag som lika mycket då de överlämnades.

Bellman skrev uppenbarligen många av sina julklappsrim för andras räkning. Man är därför i gott sällskap om man för egen del använder dem igen, om det är svårt att få till några uttänkta rader till snusdosor, frukostkoppar eller designade tandpetarfodral.

Här erbjuds några klapprim till låns – med angivande av källan, förstås (och året 1787). Rätt ska vara rätt. CG

Med en sydd väst

Se hur flitigt jag har sytt
Och hur jag den ljusblå västen
Med så vackra blommor prytt
Under nålens klara fästen
För din lilla mages väl.
Nu kan du så stolt spassera
Och det vackra kön charmera
Broder Magnus Daniel!

Med en penning-pung

Motgång öfver alt betungar
Rik och Fattig, Skön och Ful,
Men at lefva nöjd i jul
Bör man hafva mynt och pungar.

Ett par glasögon utan glas uti

När min herre tänder ljuset
Och går till fiolerna
Och ser ned på noterna
Vid sitt dubbelt öl i kruset,
Passa dessa ögona
Som en skänk från fattighuset
Af er brud, mor Maritha.

Med en snusdosa

Mellan drufvor, frukt och grönt
Sig en ljusblå urna höjer:
Denna sinnebild ej röjer
Bacchi minnesvård, bekrönt.
Nej, det prål på locket glimmar
Tecknar oskuld och behag;
Men vid motgångs mörka timmar
Öppna locket – tig och tag!

Oskuld och behag på locket till
denna rokokodosa. Bellmans vers
riktar sig sannolikt till en kvinna.

En déjeuné-kopp

Denna koppen med sitt öra
Tjenar till en déjeuné,
At en crème i den tillröra,
Mandelmjök, decoct och thé;
Damen i sin canapé
Kan med den sin frukost göra.

Med en tandpetare i en attrape, liknande en mört.

Denna mört, nyss uppdragen,
Sändes sådan som han är,
Och den blanka, gula magen,
Gissa hvad den innebär!
Ingen rom står där at leta,
Ingen lefver där at se,
Men vill gustig Herrn just veta
Är det hans tandpetare.
(Attrappen i fiskform antas ha varit ett
porslinsföremål.)

Pastoralt med Martin Bagge

”Sjung herde i lunden och qväd!”

Carl Michael Bellmans pastoraler var temat för Bellmansällskapets höstkoncert den 12 oktober. Sällskapets Hans-Jacob Bonnier hade upplåtit Nedre Manilla på Djurgården som stilfull inramning.

Den sjungande herden var här Martin Bagge, som lyfte fram en rad stycken som man annars sällan hör, som ”Nu kvicknar den späda naturen” och Drottningholmsskildringen ”Natur din prakt vid dagens timma”. Från *Bacchi Tempel* hämtades inte bara den älskliga ”Böljan sig mindre rör” utan även ”Flodens sorl och vädrets fläkt” och ”Bakom dessa gröna lindar”.

Sångaren var för dagen klädd i vardagskläder men ”kände sig nästan naken utan Bellmansdressen”. Det hade han inte behövt. Visst är det trevligt med piskperuk och spetskrås, och visst för oss den autentiska klangen från sångarens citrinchen, en kopia av Bellmans egen, närmare 1700-talet. Men hans nyanskaffade underbart klangrika gitarr och dagens sätt att sjunga trivs lika bra med kavaj och poltröja.

Bland Bellmanssångarna är Martin Bagge en av de absolut främsta, och hans tolkningar gjuter nytt liv i många stycken som slitits ut eller stelnat i allsång och körarrangemang. FE 14, ”Hör i Orphei drängar” fick sin karaktär av rustik polska till basfiol, fjärran från OD-körens skönsjungna appell. FE 50 ”Phoebus förnyar” – pendangen till FE 25 ”Blåsen nu alla” – blev en intensiv Stockholmsskildring i ett oavbrutet växande crescendo där mytologi och verklighet går i och varandra med solgudens gnäggande hästar, åska, kanonsalut, tutande tritoner, skott från Skeppsbrons fartyg, allt med Ulla Winblad som huvudperson. Martin Bagge gestaltade och dramatiserade – sällan har väl denna epistel framförts med sådant drag.

Nu står också Lars Wivallius och Johan Runius på den musikforskande Martin Bagges program, och Olof von Dalin finns redan där. Det är bara att glädja sig!

Catharina Grünbaum

Martin Bagge med sin kopia av CMB:s citrinchen, som klingade sprött i pastoralerna.

*Bakom dessa gröna Lindar,
Gömd bland blommor, ax och säd,
Skyld mot nordan-vädrets vindar
Under detta träd
Sjöng Movitz Bacchi mässa
Med rosor kring sin hjässa ...*

Ur Bacchi Tempel (1783)

Sådan mødte jeg Bellman

I serien ”Så møtte jag Bellman” skriver denna gång ordföranden i det danska Bellmansällskapet Søren Sørensen.

I gymnasiet fik vi *Agerskov, Nørregård* og *Roikjer: Svensk Læsebog*. Side 8 bragte overskriften CARL MICHAEL BELLMAN, og teksten lød: *en af Sveriges berømteste digtere*. Den første af epistlerne var Nr 9, ”Till gumman på Thermopolium Boreale och hennes jungfrur”.

Jeg kan således datere mødet med Bellman til en time i 2. G.

Bekendtskabet fik jeg genopfrisket i lærebogen i violinspil et års tid senere. Men den egentlige åbenbaring kom i det første embede jeg havde. Skoleinspektøren dér elskede at synge Bellman, og hans frue spiller eminent klaver. Efter aftenmøder og om lørdagen samledes vi ofte om klaveret og sang. Mine eksaminander måtte have forstået at jeg satte Bellman højt, for et år kom de efter eksamen og forærede med Sven Bertil Taubes Bellman-lp. Den har jeg malet mange billeder til.

I 70-årene var jeg formand for lokalafdelingen af Foreningen Norden og forrestod et venskabsbystævne. Til festafeltenen havde vi bestilt Fred Åkerström med trio. Han fik imidlertid forfald, og så sendte bureauet en anden trio: opera-sanger Erik Harbo med fløjte og gambe og det helt store Bellmanprogram.

Som medlem af Foreningen Nordens historie- og skoleudvalg fik jeg me-

get at gøre med undervisningen i norsk og svensk, og da en klog kvinde højt på strå mente der var behov for en lærebog i Nordens historie, spurgte hun om ikke jeg kunne skrive den. De mange bybrandede i 1700-tallet belyste jeg ved hjælp af FE 34, ”Till Movitz, när elden var lös i hans Qvarter uti Kolmätar-gränden”. Nordisk Råd bestilte næsten samtidig en Nordens Historie for voksne, og ellers skrev jeg essays og artikler om nordisk litteratur i tidsskrifter.

Derved var det at jeg fik øget forståelse for den indflydelse Bellman havde haft på dansk litteratur. Det skrev jeg om på samme tid som Leif Bohn oversatte *epistlar och sånger*. Kulturattaché ved Københavnsambassaden var minister Lars Lönnback, som var lige så ivrig bellmanianer. Altså stiftede vi Selskabet Bellman i Danmark.

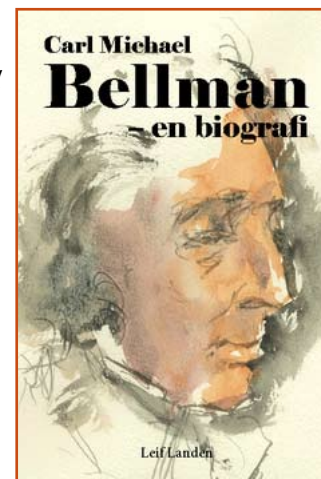
Hvad Bellman betyder? En glæde, en stedsevarende, stadigt fornyet glæde. Litterært og musikalsk. Med stor indflydelse på mit forfatterskab og min tilværelse, vort hjemmeliv. *Vad vore livet, Rosmarie, förutan sång och dans?* Uden lyrik, uden musik... danse er jeg blevet for gammel til, og jeg har også altid hellere villet spille, så andre kunne danse. ✧

Två biografier till medlemspris

Leif Landens bok *Carl Michael Bellman – en biografi* (2008), som varit slut på förlaget, har nu kommit i nyutgåva genom Sveriges Författarförbunds projekt *Déjavubok*, som syftar till att hålla kulturarvet tillgängligt.

Utöver Paul Britten Austins Bellmansbok från år 1970 (den svenska översättningen från det engelska originalet) är Landens bok den enda heltäckande levnadsbeskrivningen av skalden. 412 sidor, illustrerad.

Av Landen finns också den av Svenska Akademien prisbelönta *Gustaf III – en*

biografi (2004) som på närmare 500 sidor brett och ingående skildrar monarken och hans samtid. Rikt illustrerad.

Båda böckerna erbjuds nu Bellmansällskapets medlemmar till förmånspris: Bellmanbiografen **182 kr** (hos Adlibris 262 kr) och Gustav III **100 kr** (Bokus

269 kr). Böckerna beställs hos Prem Förlag och Kulturproducent, inger.landens@gmail.com, tel. 073-771 63 65.

Nya medlemmar

Bellmansällskapet gläds åt att nya medlemmar strömmar till. Varmt välkomna, säger vi här till 2014 års nya Bellmanvänner, från Luleå till Berlin.

Erland Björkquist, Maria Bobeck-Karlsson, Annika Bratt, Peter Collin, Bo Drangel, Hans Hallander, Dan Larsson, Marianne Milles, Mats Persson, Thomas Rajala, Staffan Ridberg och Bengt Wangler.

Medlemsavgifter 2014

Ordinarie medlem: 250 kr/år Familjemedlemskap: 350 kr/år

Juniormedlem: 100 kr/år upp till 25 års ålder.

Pg: 45 19 50-0

Hvad Behagas?, Bellmansällskapets medlemsblad, utkommer med 3-4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Anita Ankarcrona. Redaktör: Catharina Grünbaum
Form: Tommy Grünbaum. Tryck: Mowys Byrå. ISSN 1104-4683.